

AVSÄNDARE
UMEÅ MARINA
FORSKNINGSCENTRUM
NORRBYN
905 71 HÖRNEFORS

Anna Roos
Naturhistoriska riksmuseet
Miljöforskning och övervakning
Box 50007
10405 Stockholm

B

ART I FOKUS

Sowerbys näbbval

I **SLUTET AV 1800-TALET** strandade en udda val på västkusten, en Sowerbys näbbval. Sedan gick 130 år utan ytterligare observationer. År 2015 var det därför en sensation när ett exemplar påträffades i Sverige, och inom några år ytterligare tre.

DET FINNS ETT FLERTAL näbbvalsarter i världen, och de flesta av dem har vi väldigt lite kunskap om. De finns i alla hav, och lever ett för oss hemligt liv, även om det ibland händer att de fastnar i ett fiskenet eller strandar.

SOWERBYS NÄBBVAL, *Mesoplodon bidens*, är en ganska liten val, som blir drygt fem meter och som vuxen kan väga över ett ton. Den lever oftast i små grupper om uppemot tio individer på stora djup i Nordatlanten. Födan består av bläckfisk och olika fiskarter. Arten har två långa tänder bak i underkäken och på de vuxna hanarna sticker tänderna ut utanför munnen. Man tror att dessa används vid strider med andra valar, och på hanarnas skinn syns ofta spår av rivmärken. Mycket är fortfarande okänt om arten, men antagligen är den vanligare än man kan tro.

DET FÖRSTA SVENSKA exemplaret av Sowerbys näbbval hittades död på Saltö, Lysekil år 1885. Över hundra år senare, hösten 2015, uppehöll sig en Sowerbys näbbval i södra Östersjön under någon månad.

FOTO: MICHAEL DAINE

Detta exemplar strandade först i Tyskland men hjälptes ut till havs igen. Det dröjde dock inte länge förrän den simmade norrut och hittades död på Joggesö i Blekinge. Det visade sig vara en ung hona på 3,42 meter och 340 kg som dött av utmätning.

TROTS ATT STRANDNINGAR är ovanliga så hann det inte gå mer än fyra år förrän det var dags igen. Sommaren 2019 sågs tre exemplar i Gullmarsfjorden. Några dagar senare strandade alla tre levande i Åbyfjorden utanför Nordens ark, en djurpark och avelsanläggning för hotade djurarter. Personal från parken jobbade hårt med att försöka få dem till djupare vatten, men inom loppet av fyra dagar hittades alla döda.

VARFÖR VALARNA STRANDADE och dog är fortfarande okänt. Valarna var inte utmätta, och uppvisade inga allvarliga sjukliga förändringar.

Smittämnen som brucella-bakterier och morbillivirus, vilket har påträffats hos andra strandade valar, kunde inte påvisas. Man kunde heller inte vare sig bekräfta eller utesluta dykarsjuka, ett fenomen som man tidigare observerat då valar stressats av sonar från fartyg eller ubåtar.

EFTERSOM EXTREMT FÅ av dessa näbbvalar har obducerats i världen så är varje individ värdefull, och våra provtagningar har bidragit med viktig information om bland annat artens fysiologi, biologi, anatomi, reproduktion, födovanor, genetik och sjukdomar. Våra föränderliga marina miljöer är ständigt utsatta för mänskliga störningar, och kanske blir det mer och mer vanligt med Sowerbys näbbval i våra vatten?

TEXT OCH KONTAKT

Anna Roos, NRM och Aleksija Neimane, SVA
anna.roos@nrm.se